

Medvirkning og de yngste barna i barnehagen

Kroppslig- og non-verbal kommunikasjon

Frida Moldal

[Kandidatnummer: 2006]

Bacheloroppgave

[Emnekode: BHBAC3900]

Trondheim, Mai 2019

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Innhold

1.	Innledning.....	3
1.1	Bakgrunn for valg av tema.....	3
1.2	Definering av begreper.....	4
1.3	Oppgavens innhold og struktur.....	4
2.	Teoretisk forankring	5
2.1	De yngste barnehagebarna	5
2.2	Medvirkning og de yngste barna.....	5
2.3	Trygghet.....	7
2.4	Kroppslig- og non-verbal kommunikasjon.....	8
2.5	Voksnes makt	8
2.5.1	Tvil som drivkraft.....	9
2.6	Barnehagens fysiske miljø	9
2.7	Utfordringer.....	10
3.	Metode	11
3.1	Valg av metode.....	11
3.2	Utvalg av informanter	12
3.3	Planlegging av datainnsamling/adgang til felten	12
3.4	Beskrivelse av gjennomføring	12
3.5	Analysearbeid.....	13
3.6	Metodekritikk.....	14
3.7	Etiske retningslinjer.....	14
4	Funn og resultater	15
4.1	Informantene.....	15
4.2	Mine funn	15
4.2.1	Hvilke tanker har du om temaet medvirkning?	15
4.2.2	Hvordan kan de yngste barna påvirke sin barnehagehverdag?	16
4.2.3	Hvordan kan personalet gi de yngste barna mulighet til å medvirke i barnehagehverdagen?.....	17
4.2.4	Hvordan deler du din, som barnehagelærer, forståelse og kompetanse av barn og barndom med resten av personalgruppa?.....	17
4.2.5	Hvilke utfordringer møter du når det kommer til de yngste barna og deres rett til medvirkning?.....	18
4.2.6	Hvordan påvirker det fysiske miljøet barnets mulighet til å medvirke?	19
4.2.7	Praksisfortellinger.....	20
5	Drøfting av funn.....	20

5.1 Medvirkning og de yngste barna	21
5.2 Kroppslig- og non-verbal kommunikasjon.....	23
5.3 Betydningen av det fysiske miljøet for barnas medvirkning	25
6 Avslutning og konklusjon.....	26
7 Referanseliste	28
8 Vedlegg.....	30
Vedlegg 1: intervjuguide	30
Vedlegg 2: informasjonsskriv	31

1. Innledning

Jeg er nå ved veis ende etter tre år som student ved Dronning Mauds Minne Høgskole. I løpet av disse tre årene har jeg tilegnet meg ny kunnskap og jeg har fått en utdanning som jeg ikke ville vært foruten. Jeg er stolt av å kunne kalle meg barnehagelærer som i mine øyne er det beste yrket man kan ha. Barnehagens yngste barn har alltid vært interessant og inspirerende for meg. Da jeg skulle velge fordypning var valget lett, og jeg fikk endelig fordype meg i og lære mer om de yngste barna i barnehagen. Jeg er svært opptatt av at alle barn skal bli sett og inkludert i et fellesskap som er preget av humor, glede og lek. De tre siste årene har vært lærerike og formet meg til den jeg er i dag. Rollen som barnehagelærer er jeg stolt av, og den representerer meg på en god måte.

Jeg vil takke veilederne mine ved Dronning Mauds Minne Høgskole, Jon-Olaf Berg og Ulla-Brit Ertsås, uten veiledningen deres hadde ikke denne oppgaven eksistert. Jeg vil også takke familie og venner som har støttet meg både i bachelorskrivingen og gjennom utdanningen. Jeg vil også takke informantene mine som stilte opp på intervju. Det hadde heller ikke blitt en oppgave uten dere.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Med denne oppgaven vil jeg belyse viktigheten av medvirkning for de yngste barna i barnehagen. Det er et stadig økende antall små barn som går i barnehagen. Dette økende tallet krever at barnehagepersonalet har kunnskap om og evne til å ta de yngste barna i barnehagen på alvor. Vi er også pålagt både gjennom Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2017) og Barnehageloven (2006) at barns medvirkning skal ha en sentral plass i barnehagen, også på småbarnsavdeling.

Jeg har gjennom hele studiet vært ekstra interessert i barns medvirkning. Det startet i første praksisperiode med de eldste barnas medvirkning, og i løpet av andre studieår ble interessen for medvirkning blant de yngste barna større. Jeg er svært opptatt og interessert i hvordan denne retten blir ivaretatt, og hvordan den kommer frem i barnehagehverdagen. Jeg er også nysgjerrig på hvordan barnehagelærere ser på begrepet. Problemstillingen jeg etter hvert kom frem til er:

Hva mener barnehagelærere ligger i begrepet medvirkning, og hvordan jobbes det med medvirkning blant de yngste barna i barnehagen?

1.2 Definerer av begreper

Sandvik skriver at «Hos Bae (2006) ser medvirkningsbegrepet ut til å være tosidig: det psykiske rommet til å uttrykke seg, og deltakelse i beslutninger» (Sandvik, 2007). Denne definisjonen sier oss at medvirkning handler om at barna, ikke bare skal kunne uttrykke seg, men at også dette uttrykket skal bli synliggjort og ha en virkning. På den andre siden kan vi se at medvirkning handler om å inngå i et fellesskap.

Bae skriver at barns rett til medvirkning og deltakelse er avhengig av at vi som voksne respekterer barnas mange former for uttrykksmåter (Bae, 2012, s. 19). Skal barna kunne medvirke i hverdagen kreves det her lydhøre og observante voksne som kjenner barnet og barnets uttrykksmåter.

I sammenheng med begrepet medvirkning vil det også være relevant å se på begrepet medbestemmelse. Dette er to nærliggende begreper men de har likevel en vesentlig forskjell som man må være bevisst på. Medbestemmelse handler om at barn skal få være med på å bestemme hva som skal skje.. Dette kan for eksempel være farge på koppen. Medvirkning handler derimot om at man skal delta eller å få utvidet, eller svar på, et uttrykk. Denne forskjellen vil det være viktig å kunne forskjellen på i arbeid med barn. Johannesen & Sandvik skriver at medvirkning ikke handler om at man skal bestemme men at det handler om det å være i et fellesskap. Videre skriver de også at medvirkning ikke handler om å få viljen sin men å være med på å påvirke det som skjer i fellesskapet ut ifra sine egne uttrykk. (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 27). Det er ikke slik at barn skal kunne ha ansvar for noe alene men at de skal føle seg sett og hørt, og ikke minst anerkjent for sine uttrykk og meninger.

1.3 Oppgavens innhold og struktur

I denne oppgaven vil jeg belyse hva barnehagelærere mener ligger i begrepet medvirkning, og hvordan de arbeider for at medvirkning skal skje i de yngste barnas barnehagehverdag. Jeg vil gå igjennom teori, metoden jeg har brukt for å samle inn data, mine funn og resultater, og til slutt vil jeg drøfte funnene mine. Avslutningsvis vil jeg ta for meg de viktigste funnene jeg har gjort og hvilken konklusjon jeg har kommet frem til på problemstillingen for denne oppgaven.

2. Teoretisk forankring

2.1 De yngste barnehagebarna

«Hvordan barn har det og hva barn opplever i de første leveårene, er først og fremst knyttet til hvordan de fungerer her og nå, men erfaringene betyr også mye for deres utvikling på sikt» (Drugli, 2017, s. 15). Den tidlige utviklingen skjer i barnets tidlige liv, og vi kan derfor også si at denne utviklingen skjer i barnehagen. Videre skriver også Drugli at barnet er inne i den største delen av den emosjonelle utviklingen mellom 1-2 år, og dette vil derfor bety at det er de voksne i barnehagen som har en sentral rolle i å lære barna hvordan de skal regulere seg følelsesmessig. Foreldrene er barnets nærmeste omsorgspersoner og har en sentral rolle i barnets liv. Ettersom barnet starter i barnehagen blir det vi som jobber i barnehagen som tar over denne omsorgsbiten på dagtid. Da er det viktig at de voksne tar barnet på alvor, og lar barnet medvirke i en hverdag som de er aktive deltakere i. Denne muligheten til å medvirke gir barnet et klart svar på at det blir sett og hørt av de voksne. Vi må ta barna på alvor og respektere dem som likeverdige individer som oss selv.

«De minste barnas sosiale omgang hviler på et utpreget kroppslig grunnlag både i bokstavelig og i overført betydning» (Løkken, 2012, s. 17). Videre skriver hun også at det er gjennom kroppen all kommunikasjon foregår i toddlerkulturen. Denne kommunikasjonen skjer selv om barnet hverken kan si det eller tenke det. Ut ifra dette kan vi se at de yngste barna uttrykker seg gjennom kroppen. Det vil derfor være helt avgjørende at vi som voksne kan forstå hva de vil ut ifra disse uttrykkene. Særpreget ved toddlerkulturen er de yngste barnas kroppslighet og behov for tumleplass.

2.2 Medvirkning og de yngste barna

I Rammeplanen står det at «Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov» (Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, 2017, s. 21). Her kan vi se at barn skal kunne påvirke barnehagehverdagen sin. Dette gjelder også de yngste barna i barnehagen, og det er her viktig at de voksne er nære og lydhøre. Som Berit Bae skriver er ikke begrepet medvirkning et begrep som kommer til å gå av «moten». «Snarere tvert imot, det er en rettighet som har sin rot i menneskerettighetskonvensjonen og FNs barnekonvensjon, og som Norge på lik linje med andre land er forpliktet i forhold til»

(Bae, 2012, s. 13). Denne forpliktelsen gjelder alle barn uansett hvilken alder, forutsetninger eller verbale ferdigheter barnet har.

«Medvirkning som konsept utfordrer den voksnes rolle som tilrettelegger. Slik vi ser det, er det ingen motsetning mellom å legge til rette for muligheter til utvikling og læring og samtidig la seg påvirke av barna og la dem være aktive deltakere i sin egen hverdag» (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 32). Det hevdes at den voksne har en sentral rolle i form av om barn faktisk skal få lov til å medvirke eller ikke. Det er vi som voksne i barnehagen som hele tiden må være påkoblet både fysisk og psykisk for å få med oss hva barn mener og føler. Det er også vår oppgave å sørge for at alle barn blir sett og forstått, og at alle har en likeverdig plass i et større fellesskap.

I barnehageloven §3 står det:

Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet (Barnehageloven, 2006).

I likhet med Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver kan vi se at de voksne har en sentral rolle i om barna skal ha mulighet til å medvirke eller ikke. Dette bringer oss videre inn på den voksnes barnesyn. «Skal barn i barnehagen få mulighet til å medvirke, betyr det at vi som er voksne må tørre å slippe kontrollen» (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 37). Videre skriver de også at vi som voksne ikke må være redde for å ta innover oss kroppsspråk og uttrykk. Barnet kan uttrykke seg både kroppslig og verbalt og vi som voksne må gjøre det vi kan for å forstå hva barnet vil si. Dette gjelder også gjennom leken, stillhet og gråt. Som voksen i barnehagen er det viktig at man i arbeidet med de yngste barna har en forståelse for deres kroppsspråk og ofte non-verbale kommunikasjon. Denne forståelsen bygger på et menneskesyn der barna blir sett på som human beings, og ikke human becomings. Ifølge James, Prout & Jenks (1998) er det helt avgjørende at de voksne i barnehagen ikke ser på et barn som uferdig. Her må de voksne hele tiden fokusere på at et barn er deltager i sitt eget liv og at dette barnet er likeverdig med de voksne (Bae, 2009, s. 20). Dette handler om å respektere barnet slik det er her og nå, fremfor å strebe etter at barnet skal bli noe «mer».

«I barnehagen har andelen barn under tre år økt, noe som har ført til en endring i sammensetningen av barnegruppen. Dette betyr at behovet for kunnskap om de yngste barna og pedagogisk virksomhet endres» (Jansen, 2013, s. 50). Videre skriver også Jansen (2013) at

vi som voksne må ha forståelse for at barn er ulike og at de dermed også deltar ulikt i hverdagen. Ofte tenker vi oss at barn som deltar er de som er mest aktive og som uttrykker seg mest, men like viktig er det å være bevisst de barna som er mer stille og som kanskje ikke krever like mye. Her handler det om hvordan vi som voksne forstår deltakelse (Jansen, 2013, s. 57). Hva skjer når barna ikke har nok verbalspråk til å ytre nøyaktig hva det ønsker? Det er her vi kan se hvor viktig det er at voksne i barnehagen kjenner barna og deres uttrykksmåter.

2.3 Trygghet

For at barna skal kunne medvirke i barnehagehverdagen er trygghet en avgjørende faktor. Smith (2002) sier at de voksne som gir de små barna omsorg og som genuint viser at de bryr seg om dem både fysisk og emosjonelt er de barna knytter seg til. Her må den voksne virkelig ville være til stede i barnets liv og vise overfor barnet at den voksne passer på og bryr seg om det (Drugli, 2017, s. 43). Denne tilknytningen er svært viktig for de små barna i barnehagen. Barnehagen er deres første møte med samfunnet der de er uten foreldrene og det er derfor viktig at de voksne i barnehagen er trygge omsorgspersoner for barna. For at barna skal få en god start på livet i barnehagen og en god fortsettelse må de voksne legge til rette for en trygg og god oppstart der barnet får utforske med trygge rammer rundt. Drugli skriver også at de voksne i barnehagen må være bevisst på at barna ser på dem som en trygg base og en trygg havn. Dette er med på å skape trygghet for barnet (Drugli, 2017, s. 44). Derfor vil store deler av dagen på en småbarnsavdeling skje på gulvet. Her er de voksne tilgjengelige for barna hele tiden, og de er også i samspill. Dette skaper en trygghet som gjør at barna blir trygge på å uttrykke seg. Det er også med på å la barna utforske og eksperimentere med miljø og leker med trygge rammer rundt.

«I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert å få den hjelp og støtte de har behov for» (Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, 2017, s. 16). Omsorg er en viktig forutsetning for trygghet og har en sentral plass i barnehagen. Den omsorgsfulle voksenpersonen har alt å si for det lille barnet i barnehagen. Leif Askland skriver at for barn handler omsorg om å være trygg (Askland, 2013, s. 62). Stabile voksne som er sensitive i forhold til barnet blir her avgjørende.

2.4 Kroppslig- og non-verbal kommunikasjon

«Også de yngste barna og barn som kommuniserer på andre måter enn gjennom tale, har rett til å gi uttrykk for sine synspunkter på egne vilkår. Barnehagen må observere og følge opp alle barns ulike uttrykk og behov» (Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, 2017, s. 21). Det er kommunikasjon i alt vi gjør, og det er viktig å være bevisst på at kroppsspråk og mimikk også spiller en stor rolle. «Måten barna søker kontakt, prøver å opprette vennskap uttrykkes på andre måter enn hos voksne. Kommunikasjonen deres er en kompleks helhet hvor mye signaliseres gjennom handling og nonverbal kommunikasjon» (Bae, 1996, s. 32). Denne formen for kommunikasjon preger de yngste barna i stor grad. Videre skiver også Berit Bae at barnet opplever trygghet ved at vi som voksne anerkjenner og bekrefter hva barnet uttrykker eller ønsker å formidle. Dette blir bekreftende kommunikasjon som tar utgangspunkt i forståelse og lytting (Bae, 1996, s. 152).

«Vektleggingen av det verbale språket er sterk i vår kultur, både i barnehagen, i familien og i samfunnet for øvrig» (Jansen, 2013, s. 55). Kan de yngste barna bli misforstått av at de har lite eller ingen verbalt språk? Gunvor Løkken skriver «Vi kommuniserer per definisjon når vi forstår hverandres budskap» (Løkken, 2012, s. 39). Det å forstå hva et annet menneske vil trenger ikke å inneholde et eneste verbalt ord om man tar seg tid til å lytte og se den andre personens uttrykk. Dette er noe å være bevisst på som voksen i barnehagen.

2.5 Voksnes makt

Nina Johannesen & Ninni Sandvik skriver at «Voksne mennesker er alltid i en maktposisjon i forhold til barn» (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 35). Denne maktposisjonen må vi hele tiden ta stilling til som voksne i barnehagen. Det er også viktig å være bevisst på at de voksne er rollemodeller og at alt vi sier og gjør er noe barna får med seg, og noe de vil ta med seg videre. Det å imitere de voksne er noe de yngste barna gjør.

Hvordan vi møter barn, om vi evner å se barnet som subjekt, og hvordan vår oppmerksomhet på egen makt i forhold til barn påvirker barnas mulighet til medvirkning, å uttrykke seg og bli hørt, blir vi viktige utgangspunkt for refleksjoner i personalgruppa når vi vil jobbe med at barn skal få retten og muligheten til medvirkning som de har krav på (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 35).

Det å skulle ta hensyn til de yngste barnas uttrykk og meninger krever et barnesyn som sier oss at de yngste barna er kompetente, og likeverdige medlemmer av barnehagen. Her handler

det om at de voksne skal se på barn som likeverdige oss voksne samtidig som vi skal ivareta og beskytte dem. Som voksen i barnehagen står vi hele tiden overfor valg. Vi velger om vi vil forstå hva et barn prøver å uttrykke og vi velger å overse et barn som vil vise oss noe fordi vi må ordne klart til måltid. Disse valgene er det viktig å ta tak i å reflektere over både for seg selv og innad i personalgruppa.

2.5.1 Tvil som drivkraft

At vi som voksne står i en maktposisjon i forhold til barn er noe som alltid kommer til å være. Her avhenger det mye av den voksne sitt syn på barnet, og i mange relasjoner mellom barn og voksne kan det ligge tvil. Denne tvilen kan for eksempel gå på hva barn får til, om barnet er kompetent eller om vi som voksne faktisk forstår de små barnas intensjoner.

Når vi befinner oss i tvilens mellomrom, ser vi i alle fall to sentrale elementer knyttet til de yngste barnas medvirkning. Det ene springer ut fra tanken om at vi aldri kan vite helt sikkert hvordan småbarna opplever verden, slik Levinas påpeker, og hva de gjør med de mulighetene vi åpner for (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 65).

Dette elementet minner oss om at vi aldri kan være helt sikre i møte med et lite barn. Det finnes også et annet element som tar for seg om de voksne egentlig er i stand til å ta innover oss barnets uttrykk (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 65). Det er helt avgjørende at de voksne i barnehagen er psykisk til stede i kontakt med barn. Da barna ofte kan ha lite verbalt språk er det avgjørende at vi er i stand til å ta inn barns uttrykk, og å gjøre noe med uttrykkene som ikke erstatter fokuset deres. «Små barns lyst til og evne til å dele må ikke forveksles med manglende konsentrasjonsevne, for dersom du er villig til å gi opp ditt eget fokus til fordel for andres, finnes det bestandig nye fokus å dele» (Johannesen & Sandvik, 2009, s. 65).

2.6 Barnehagens fysiske miljø

For de yngste barna i barnehagen vil det være viktig at det fysiske miljøet gir rom for tumleplass. «Innredningen skal gjøre det lett for barna å orientere seg, slik at de selv kan finne materialer å leke med og legge dem på plass igjen, uten å måtte be de voksne om hjelp eller tillatelse» (Röthle, 2007, s. 126). Innredningen og utvalget av leker har mye å si for barnet både når det kommer til trivsel, lek og medvirkning.

«Fleksibilitet: innredningen må kunne forandres, for å unngå at man blir bundet av løsninger som en gang har vært nyttige, men som hindrer nye eksperimenter» (Röthle, 2007, s. 126). Det å kunne forandre både lekemateriale og innredning av møbler vil være med på å styrke eksperimentering. Man må alltid huske på at leker og materialer skal kunne brukes til mye, og stadig nye ting. Det skal også inspirere barna til utfordring eller utprøving.

Variert materiale inspirerer altså til ulike typer lek. Her er det verdt å merke seg at fravær av leketøy bidrar til å lede barnas oppmerksomhet mot hverandre. Når det ikke finnes *noe*, blir barna mer åpne for å leke med *noen*. Det kan altså være bra at det finnes steder uten leketøy, der barna kan bli fenget av hverandre i lek (Röthle, 2007, s. 127).

Thorbergesen skriver at «Når rom skal tilrettelegges for barn under tre år, må rommet gi mulighet for å gjøre ulike erfaringer med ulike typer materialer og utstyr» (Thorbergesen, 2007, s. 33). Videre skriver hun også at de yngste barna trenger tid og plass til å være i kroppslig lek med hverandre. Dette er som tidligere nevnt typiske trekk ved toddlerkulturen.

2.7 utfordringer

«En utfordring for profesjonelle som arbeider med barn, er at de må erkjenne den gjensidige avhengigheten mellom voksne og barn i betydningen av at voksne også er i utvikling og på vei, og at også de som arbeider med barn, er avhengig av dem for læring og utvikling i yrket» (Bae, 2012, s. 24).

Forholdet mellom barn og voksne er gjensidig på mange måter, og for oss voksne er det helt avgjørende å forstå at vi lærer av barna – akkurat som de lærer av oss voksne. Vi er i stadig danning i barnehagelæreryrket og møter med barn er med på å danne oss som profesjonsutøver.

For at barn skal kunne medvirke krever det at de voksne i barnehagen har respekt og evne til å se barnets uttrykksformer. Her må man forstå non-verbal kommunikasjon, lek og kroppsspråk med andre ord må man ha blikket på hele barnet (Bae, 2012, s. 19). Når det er lite eller ingen verbal kommunikasjon vil det barnet uttrykker gjennom kroppen og leken være avgjørende for å forstå barnets intensjoner. Det kan være utfordrende for de voksne å forstå hva barnet egentlig vil, men det kan også være utfordrende å være tilstede for alle barna på samme tid.

Bae viser til internasjonal og nordisk forskning når det kommer til barnehagepersonalets evne til å fange opp de yngste barnas uttrykk og signaler for så å la dem medvirke (Bae, 2012, s. 23). Videre skriver også Berit Bae at flere observasjoner viser at voksne overser eller bortforklarer barnas uttrykksformer. Dette gir negative virkninger både når det kommer til at barnet skal bli hørt og ikke minst på retten til å medvirke i barnehagehverdagen (Bae, 2012, s. 23). Dette er observasjoner som har blitt gjort flere ganger i ulike land med samme resultat. Det viser til at det er store utfordringer når det kommer til de yngste barna og deres rett til medvirkning. Samtidig er det flere observasjoner som viser til lydhøre og oppmerksomme voksne som tar barnas uttrykksmåter og medvirkning på alvor. «Positive relasjoner mellom barn og personale er preget av varme, deling av positive følelser, omsorg og en åpen kommunikasjon. Sensitivitet hos den voksne er et kjerneelement i positive relasjoner» (Drugli, 2017, s. 52). Disse positive relasjonene vil være avgjørende for at utfordringene vi møter med de yngste barna og deres rett til medvirkning blir håndtert på best mulig måte.

3. Metode

Larsen skriver at «Når vi skal gjennomføre en undersøkelse eller et forskningsprosjekt, må vi benytte en eller annen form for metode. Vi kan tenke på metoden som et verktøy, et redskap» (Larsen, 2016, s. 17). Denne definisjonen sier oss at metoden vi velger avhenger mye av hva vi ønsker å finne ut. Metodene er delt inn i to hovedtyper: kvalitative og kvantitative metoder. Disse metodene gir oss to ulike former for data. «De kvantitative metodene har den fordel at de gir data i form av målbare enheter... De kvalitative metodene tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle» (Dalland, 2017, s. 52). Her ser vi en vesentlig forskjell som tydelig viser et skille mellom metodene og deres resultat. Jeg vil i dette kapitlet blant annet gå inn på valget av metode, gjennomføring og metodekritikk.

3.1 Valg av metode

De kvalitative metodene gir oss muligheten til å få informanten til å reflektere og si sine meninger.

I min bacheloroppgave har jeg valgt å bruke kvalitativ metode ved bruk av intervju. «Et kvalitativt intervju kjennetegnes ved at informanten selv formulerer sine svar» (Larsen, 2016, s.82). Grunnen til at jeg ville bruke intervju var fordi jeg var ute etter å få svar på tanker og

refleksjoner rundt temaet medvirkning og de yngste barna. Intervjuet fikk frem informanten sine tanker rundt medvirkning og betydningen av medvirkning for de yngste barna i barnehagen. «Metoden forteller oss noe om hvordan vi bør gå til verks for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap» (Dalland, 2017, s. 51). For å finne svar på problemstillingen min ble intervju av flere barnehagelærere et godt redskap.

3.2 Utvalg av informanter

Jeg var tidlig sikker på at jeg ville velge informanter som jeg kjente til, og som kjente til meg. Dette ble i mine øyne det minst tidkrevende arbeidet da jeg har hatt kontakt med alle informantene før. Grunnen til at jeg valgte å gjøre det er fordi tidsrammen er knapp. «Skjønnsmessig utvelgelse er mye brukt i kvalitative undersøkelser. Dette er en form for strategisk utvelgelse, det vil si at forskeren bevisst velger hvem som skal delta i undersøkelsen. Forskeren velger ut de informantene hun eller han mener er hensiktsmessig for å belyse problemstillingen» (Larsen, 2016, s. 78).

Jeg har valgt å intervju tre informanter for å få flere syn på hva medvirkning er og viktigheten av dette. Alle de tre informantene er barnehagelærere og jobber til daglig på småbarnsavdeling. Dette ble en avgjørende faktor for å få best mulig svar på det jeg spør etter i problemstillingen min.

3.3 Planlegging av datainnsamling/adgang til felten

Jeg tok tidlig kontakt med mine informanter for å avtale et møte. Dette for å forsikre meg om at jeg hadde informanter til intervjuet mitt, og for at jeg skulle ha avtalene i orden. Jeg utarbeidet en intervjuguide som jeg etter god veiledning fikk godkjent av veilederne mine. «Ved ustrukturerte intervjuer brukes det som oftest det som kalles en intervjuguide. En intervjuguide er en liste med spørsmål eller stikkord som vi bruker som en veiledning under intervjuet» (Larsen, 2016, s. 83). Denne intervjuguiden ble rammen for intervjuet, men selve intervjuet gav også rom for refleksjoner og meninger utenfor temaet.

3.4 Beskrivelse av gjennomføring

Jeg sendte intervjuguiden ut til informantene mine på forhånd slik at jeg skulle få mest mulig ut av intervjuet. Dette gjorde jeg fordi jeg ville at informantene mine skulle være forberedt.

Intervjuguiden kan du se i vedlegg 1. Jeg sendte også ut et informasjonsskriv med informasjon om selve bacheloroppgaven og regler rundt personvern (vedlegg 2). Som jeg tidligere har skrevet ble datainnsamlingen gjort ved bruk av ustrukturert intervju.

«Stikkordene og spørsmålene skal til sammen dekke problemstillingen, det vil si at svarene skal gi oss nok informasjon til en konklusjon i forhold til problemstillingen» (Larsen, 2016, s. 83).

Jeg valgte å gjennomføre intervjuene på informantenes «hjemmebane», nemlig i barnehagen. Her er informantene kjente og trygge i rollen sin, og det vil bli et sted som er tett knyttet opp mot temaet vi skal snakke om. «Forskningsintervjuet er en interpersonlig situasjon, en samtale mellom to parter om et emne av felles interesse. I intervjuet skapes kunnskap i skjæringspunktet mellom (inter) intervjuerens og den intervjuedes synspunkter» (Kvale & Brinkman, 2009, s. 137). Vi vekslet mellom å snakke litt sammen rundt temaet og at informanten selv skulle få snakke fritt. Dette ble viktig for meg fordi intervjuet handlet om informanten sine refleksjoner, og ikke mine.

Før intervjuet startet snakket vi litt løst om barnehagen, informanten og etter hvert temaet vi skulle snakke mere om. Denne åpningen gav en trygg start, og bidro til at vi hadde en løsere tone gjennom hele intervjuet. Jeg hadde også utarbeidet oppfølgingsspørsmål som informanten ikke visste om på forhånd. «En annen fordel er at forskeren kan stille oppfølgingsspørsmål. Da kan en få utfyllende og utdypende svar, rydde opp i misforståelser og gå dypere inn i temaet» (Larsen, 2016, s. 26). Her kunne jeg få frem refleksjoner som informanten ikke kunne «lese seg opp på» i forkant. Her fikk jeg verdifull informasjon, og jeg fikk også gode eksempler fra hverdagen.

3.5 Analysearbeid

Etter at intervjuene var gjennomført gikk jeg gjennom dem og renskrev. Deretter sendte jeg intervjuene tilbake til informanten for validering. «Det kan være enklere å sikre høy validitet gjennom kvalitative undersøkelser enn kvantitative. Gjennom for eksempel intervju kan en foreta korreksjoner underveis, hvis en oppdager at det er andre momenter enn det en i utgangspunktet tenkte på som viktig for problemstillingen» (Larsen, 2016, s. 80).

Etter gjennomføring av intervjuene har jeg absolutt fått innspill til viktige temaer jeg bør ta med i denne bacheloroppgaven. Jeg skrev ut alle intervjuene mine og brukte koding med farger for å finne ut hvilke av delene som kunne passe under de ulike temaene. «I denne fasen

forenkler vi, og foretar egentlig en datareduksjon. Det er som regel slik ved kvalitative metoder at vi også samler inn data vi egentlig ikke har bruk for» (Larsen, 2016, s. 95) Her plukker jeg også fra hverandre intervjuet slik at det kun er det som er relevant for oppgaven som står igjen. Jeg plasserte også det jeg skal bruke fra de ulike intervjuene i samme dokument for å få en oversikt over materialet. Etter at koding og kategorisering er gjennomført vil informasjonen bli presentert i denne bacheloroppgaven.

3.6 Metodekritikk

Jeg kjenner alle mine informanter fra før. Jeg kjenner ingen personlig, men jeg har kjennskap med informantene og har hatt kontakt med dem tidligere. Dette kan ha en negativ faktor for intervjuet da forholdet vårt kunne påvirke intervjuet. I ettertid kan jeg likevel se de negative sidene ved et slik valg selv om jeg ikke opplevde at kjennskapet har påvirket intervjuene, og svarene jeg fikk, på noen negativ måte. Jeg opplevde at vi kunne legge kjennskapet til siden og kun fokusere på det som omhandlet oppgaven. En mulig feilkilde i intervjuene kan være konteksten. «Med konteksteffekt menes at svare på spørsmålet blir påvirket av andre spørsmål som tidligere er stilt i intervjuet» (Larsen, 2016, s. 105). Jeg vurderte også å bruke observasjon som metode i starten av planleggingen. Etter hvert kom jeg også frem til at jeg kunne bruke begge disse metodene, men at det ville bli for tidkrevende i forhold til oppgavens størrelse og ikke minst i forhold til tiden.

«Begrunnelsen for å velge en bestemt metode er at vi mener at akkurat den metoden egner seg best til å belyse det spørsmålet eller problemstillingen vi har stilt på en best mulig måte» (Dalland, 2017, s. 51). Det ble derfor intervju som ble det beste valget av metode, og jeg vinklet problemstillingen min til å passe denne metoden.

Er det en annen ting jeg kunne tenkt meg å gjøre annerledes til neste gang så er det å ha med sekretær. Dette for at jeg skal kunne fokusere fullt og helt på selve intervjuet. Dette ble ikke gjort denne gangen, og det ble derfor viktig for meg å sende dokumentet tilbake til informanten for å sikre validering.

3.7 Etske retningslinjer

«I hvor stor grad det er viktig å være objektiv i forskningen, varierer med hensyn til tradisjoner og metoder... Det er nok viktig å tenke på at bak all forskning står et menneske

som har sine erfaringer, verdier og holdninger. Det er vanskelig å legge dette fra seg når en forsker» (Larsen, 2016, s. 16). Dette er en viktig del av de etiske retningslinjer.

For at jeg skulle få svar på problemstillingen min valgte jeg å intervju tre barnehagelærere. Siden NSD ikke lenger tillater å ta lydopptak uten å melde inn prosjektet ble ikke lydopptak brukt under intervjuet. Det skulle heller ikke bli gitt skriftlig samtykke på deltakelse i bacheloroppgaven. Jeg har ikke brukt navn på hverken informant eller barnehage i noen av mine dokumenter, og heller ikke i selve bacheloroppgaven. Navn på informanter eller barnehager er irrelevant for oppgaven og handler om konfidensialitet. Gjennom informasjonsskrivet mitt gjorde jeg det tydelig at dette prosjektet er frivillig å delta på, og at man når som helst kan trekke seg.

4 Funn og resultater

4.1 Informantene

Etter å ha gjennomført intervjuene satt jeg igjen med mye relevant informasjon for oppgaven. Alle de tre informantene jobber i ulike barnehager og har ikke kjennskap til hverandre. Informant 1 har jobbet som pedagogisk leder i fire år, men har lengre erfaring som vikar. Informant 2 har jobbet i barnehage i over 20 år, og har også tidligere vært styrer. Informant 3 var ferdig utdannet barnehagelærer for to år siden, og jobber til daglig som pedagogisk leder.

4.2 Mine funn

I denne delen av oppgaven skal jeg presentere funnene mine av intervjuene som jeg mener er relevant for oppgaven. Oppgavens problemstilling er: *Hva mener barnehagelærere ligger i begrepet medvirkning, og hvordan jobbes det med medvirkning blant de yngste barna i barnehagen?*

Jeg vil presentere funnene mine med utgangspunkt i hvert enkelt spørsmål i intervjuguiden, med spørsmålet som overskrift, for at leser skal kunne ha god oversikt.

4.2.1 Hvilke tanker har du om temaet medvirkning?

Informant 1 sier at medvirkning er viktig og riktig i barnehagen. Det er også svært viktig at alle som er barnehagelærere har kunnskap om medvirkning, og aktivt bruker dette i

planlegging og praksis. Medvirkning er noe som følger oss hele tiden og dette er det viktig å være bevisst på.

Informant 2 sier at medvirkning først og fremst handler om at vi som ansatte tar ansvar for det enkelte barn, viser at vi ser dem, får dem til å føle seg verdifulle. Det å kunne skape trygghet er helt avgjørende for at barnet skal kunne medvirke. Jeg ser på medbestemmelse som en del av medvirkningen. Det har blitt tydeligere etter hvert i prosessen med å forstå begrepet medvirkning, at noe av det viktigste er at barn skal føle at deres stemme teller. Alle skal ikke få det som de vil, men de skal føle at de blir sett og hørt. Gjennom leken vil medvirkning komme naturlig – med støtte av de voksne. Medvirkning skjer hele tiden i hverdagen, i alt som foregår. At vi sørger for å dekke barnets primære behov er også en form for å medvirke.

Informant 3 sier at medvirkning handler om at barna skal få lov til å være med på å påvirke det som skjer i barnehagen. Her er det viktig at de voksne handler og lytter ut ifra barnas uttrykk. Det er også helt avgjørende at vi tar hensyn til hva barna er interesserte i. Når barn får muligheten til å medvirke vil dette skape mestingsfølelse.

4.2.2 Hvordan kan de yngste barna påvirke sin barnehagehverdag?

Informant 1 sier at det alltid er personalet sitt ansvar i hvilken grad barna får medvirke i hverdagen. Makten ligger hos de voksne og det er vi som lytter til dem, tolker og handler. De voksne har alltid et valg. Vi legger ikke ansvaret på barna men handler ut ifra deres non-verbale språk og kroppsspråk. Det er helt avgjørende at vi som voksne har en god relasjon til barna og at vi kjenner dem godt. For at barna skal kunne påvirke er det også viktig at de er trygge og har en gjensidig tillitt til de voksne. Vi som voksne må vite hva barna ønsker og hva de vil.

Informant 2 sier at barna først og fremst må kjenne trygghet. Dette er det viktigste av alt. Det er de voksne sitt ansvar å sørge for dette. Man kan la barna bestemme småting i hverdagen, men dette er ikke det viktigste når det kommer til medvirkning og de yngste barna. For at de yngste barna skal kunne kjenne seg trygge må de til en viss grad kunne få bestemme selv hvem av de voksne de foretrekker.

Informant 3 sier at ettersom barnet lærer seg mere språk og enkelte ord vil det være lettere for personalet å forstå barnets intensjoner. Vi voksne må observere og ta tak i deres uttrykk og behov, og det vil også være viktig å bruke foreldrene som en kilde til å kartlegge hva barnet

liker å drive med. De yngste bruker kroppsspråket for å fortelle hva de vil, og her må personalet lære å kjenne hvert enkelt barn.

4.2.3 Hvordan kan personalet gi de yngste barna mulighet til å medvirke i barnehagehverdagen?

Informant 1 sier at personalet må tilby barna ulike leker og aktiviteter at du blir godt kjent med barnet. Du må kjenne barnet så godt at du vet hva barnet liker, og også hva barnet har behov for. Det er viktig at barna får være seg selv. Jeg tenker at medbestemmelse og medvirkning er to forskjellige ting. Å for eksempel velge farge på koppen kan være viktig for noen, men medvirkning handler om mer enn dette.

Informant 2 sier at vi ser deres primære behov, dekker dem så det skaper trygghet, viser gjennom nærhet og tilgjengelighet så vi vet hva de trenger. Medbestemmelse vil være en viktig del av det innimellom og er også med på å skape trygghet. For eksempel: la de velge hva de vil leke med, hvilken farge de vil ha på krona si, og om de vil leke ute eller inne. Gi dem tid og støtte til å bruke medvirkning i lek og samlingsstund.

Informant 3 sier at vi kan gi barna mulighet til å medvirke i hverdagen via signaler barna gir til personalet, prøve ulike ting for å se om dette er noe barnet liker. Det vil bli lettere for personalet å vite hva barnet vil etter hvert som barnet lærer seg ord og mere språk. Personalet kan gi barna muligheter til å medvirke ved å være tett på barna, bruke gulvet aktivt og delta i lek. Deretter kan man bygge videre på det man ser og opplever i samspill med barnet.

4.2.4 Hvordan deler du din, som barnehagelærer, forståelse og kompetanse av barn og barndom med resten av personalgruppa?

Informant 1 sier at det er ved avdelingsmøte og personalmøte man kan dele sin forståelse. Også ved hjelp av veiledning i hverdagen. Vi bruker praksisfortellinger på hvert avdelingsmøte. Her får alle i personalet muligheten til å finne en praksisfortelling, og jeg som pedagogisk leder finner relevant teori som passer til praksisfortellingen. Dette er med på å heve personalets kompetanse på ulike områder og det sikrer den pedagogiske forståelsen. Vi har også Blikk på barnet en gang i måneden med teori. Vi bruker alltid teori og har ulike emner og temaer for hvert møte. Det viktigste man gjør er å dele kunnskapen man sitter inne med.

Informant 2 sier at det viktigste man gjør er å gå foran som en god rollemodell. Vi har også drøfting på møter. Vi bruker noe som heter LP: læring og pedagogisk analyse. Her har vi faste drøftingsmøter der vi tar opp utfordringer med enkeltbarn eller barnegruppa. Fokuset ligger da ikke på barnet eller barna, men på hvordan vi som er i miljøet opptrer, og hva vi kan gjøre for å løse utfordringene. Vi har også noe som heter «beste praksis». Dette er et prosjekt som tar for seg alle fagområdene i Rammeplanen. Her handler det om kvalitetssikring.

Vurderingsarbeidet er også viktig for å kunne dele kunnskapen sin om barn og barndom. Alle de ansatte er med i drøftinger, og vi går gjennom Rammeplanen og teori.

Informant 3 sier at barndommen er noe eget og har en egenverdi. Barn er verdifulle individer og de er her og nå. Human beings fremfor human becomings. Vi jobber i team mot et felles mål og det er derfor viktig å reflektere over barn og barndom, i tillegg til sine holdninger og verdier sammen med sine medarbeidere. Viktig å ikke låse seg fast ved gamle rutiner, men å tenke nyskapende og prøve ut ting som kommer med tiden. Det er viktig å diskutere innad i personalet.

4.2.5 Hvilke utfordringer møter du når det kommer til de yngste barna og deres rett til medvirkning?

Informant 1 sier at barn er ulike og forskjellige. Noen er lettere å komme i kontakt med enn andre. Det er også noen barn som er lettere å lese enn andre. Mennesker er ulike og dette er det viktig å være bevisst på. Alle barna får lik oppstart, utgangspunkt, men barna former seg ulikt ettersom miljøet de er i. Her må personalet sørge for at barna er trygge i barnehagen og at de tørr å vise hva de ønsker og hva de vil. Det er viktig å være nær barnet. En annen ting vi må være bevisst på er at non-verbal kommunikasjon, kroppsspråk og mimikk er viktige uttrykksformer.

Informant 2 sier at det å rekke over alle barna er det mest utfordrende i hverdagen. Det å kunne klare å se alle, vise at de teller og å vise at alle er verdifulle. Det er viktig at man som voksen er bevisst på hvordan man oppfører seg, snakker og ter seg da dette er med på å forme hvordan man fremstår for barna. Det verbale språket er en utfordring, men også språk generelt. Jeg mener også at samarbeidet med foreldrene er med på å påvirke barna. Det er i samarbeid med foreldrene vi kan bli best kjent med barna. Fordeling av voksne er viktig for at alle barna føler seg sett, og trygge. I hektiske perioder kan det fort bli at det er barna som

roper høyest som blir mest sett, og får mest oppmerksomhet fra de voksne. Det kan ofte være hensiktsmessig å dele barnegruppa i mindre grupper.

Informant 3 sier at alle barn er ulike, andre er mer frempå mens andre holder tilbake. Dette kan være en utfordring ved barn som holder mye tilbake, og du som personal ikke klarer å skape en god relasjon til barnet. Her kan det også bli utfordrende å se og tolke barnets signaler. Det kan også være en utfordring å få til hva alle barn ønsker, når enkelte barn signaliserer hva de vil, mens andre kanskje ikke gjør det. I forhold til de yngste vil en av de største utfordringene være at de har lite verbalt språk. Her handler det helt klart om å bli kjent med barnet for å forstå barnets intensjoner.

4.2.6 Hvordan påvirker det fysiske miljøet barnets mulighet til å medvirke?

Informant 1 sier at det fysiske miljøet har stor betydning. Det kan være hensiktsmessig å bruke romdelere. Det er små barn og det vil derfor være fint å bruke lave romdelere. Da kan vi voksne alltid se barnet, og barnet kan alltid se deg. Dette vil være avgjørende for å kunne fange opp uttrykk. Det er også viktig at leker og ting ikke er for høyt opp i hyllene. For at barnet skal kunne vise hva det liker å holde på med må leker og ting være lett tilgjengelig. Økonomi og hvordan lokalet er bygd vil være med på å bestemme i hvor stor grad man kan utforme miljøet. Det er her viktig å gjøre det beste ut av hva man har. Det er også viktig at de yngste barna har mye tumleplass.

Informant 2 sier at det fysiske miljøet er med på å påvirke barnets mulighet til å medvirke i ganske stor grad. Det viktigste er å ha nok plass, og det å skjerme leken. Man må skape og lage spennende lekemiljø, inspirere, tåle støy. Det har også mye å si hvordan vi grupperer barna. Det er også viktig å la søvn og hvile ha en vesentlig del av det fysiske miljøet da dette har mye å si for de yngste barna. Det er viktig å endre det fysiske miljøet jevnlig. Dette for å kunne gi barna inspirasjon og lyst til å leke. Viktig med tumleplass for de yngste.

Informant 3 sier at det fysiske miljøet er en viktig del av barnehagehverdagen. Det er viktig at personalet er med alle barna for å se hva de liker å gjøre. Med det fysiske miljøet vil utstyr og leker være sentralt. Barn krever rom, utstyr og sammenhengende tid, og det er dette vi må legge til rette for. Barnets medvirkning vil her komme til syne ved at barnet får velge leker.

4.2.7 Praksisfortellinger

Jeg velger å ta med et eget punkt med praksisfortellinger som informantene mine fortalte. Jeg hadde et oppfølgingsspørsmål med i intervjuguiden der jeg lurte på om informantene hadde et eksempel på medvirkning og de yngste barna i barnehagen.

Praksisfortelling 1: deling av barnegruppa

Informant 1 sier at medvirkning skjer hele tiden i barnehagehverdagen. Når vi skal dele barnegruppa i to – de yngste og de største – er det alltid noen barn i mellomalder som vil være med de eldre barna. De sier det ikke, men de kryper mot døra. Du kan se på både kroppsspråk og blikket at barnet gjerne vil være med. Her bekrefter jeg barnet og sier: «Jeg ser at du vil være med men vi skal være her nå.» Her bekrefter jeg barnets vilje, men jeg viser også at jeg som voksen vet best. Her er det viktig å fortelle og oppmuntre at du ser hva barnet egentlig vil, om ikke stopper barnet å vise hva det vil. Her bekrefter jeg barnet, og barnet får medvirke selv om barnet ikke får viljen sin.

Praksisfortelling 2: stellesituasjon

Informant 2 sier at det er viktig at barnet får velge hvilken voksen de er trygg på. Vi hadde spesielt et sårbart barn som trengte mye tid på alt. Barnet var svært usikkert i stellesituasjon, og det var her viktig å gi barnet nok tid til å bli kjent og å bli trygg. I starten var det foreldrene som skiftet på barnet, og vi ansatte holdt oss i bakgrunnen. Etter hvert som barnet ble mer og mer trygt på de ansatte byttet vi roller. Her er de voksne tilgjengelige som en trygg base for barnet. Etterhvert som barnet ble mer og mer trygt ble det naturlig å la barnet utfordres. Utfordringene henger sammen med alderen, og de yngste barna har alltid den voksne som en trygg base og trygg havn.

5 Drøfting av funn

I denne delen av oppgaven skal jeg drøfte funnene mine opp mot teorien jeg har gjengitt i teoridelen. Jeg velger her å fokusere på viktigheten av trygghet for de yngste barna, kroppslig- og non-verbal kommunikasjon og betydningen av det fysiske miljøet. Alt dette spiller en viktig rolle for at de yngste barna skal kunne medvirke i barnehagen, og det blir en grunnleggende faktor for at medvirkning skal kunne skje.

5.1 Medvirkning og de yngste barna

Som jeg skriver om i teoridelen av oppgaven er de yngste barna i barnehagen inne i en viktig del av utviklingen. Dette gjelder både motorisk utvikling, men også i høy grad den emosjonelle utviklingen. Når barnet ikke har foreldrene til stede for å tolke og støtte de emosjonelle uttrykkene og barnas kroppslige kommunikasjon blir det vi voksne i barnehagen sin viktige rolle å lytte, tolke og handle. Som Drugli (2017) skriver lever barnet her og nå. Det er likevel viktig å være bevisst på at erfaringene følger dem hele livet på en eller annen måte. I likhet med Drugli (2017) sier også informant 3 at barn lever her og nå. Her er det viktig å være bevisst rundt dette med human beings fremfor human becomings som jeg redegjør for i teoridelen. Det å *ville* se hva barnet uttrykker handler mye om hvilket syn på barn og barndom man har som voksen.

Denne oppgaven handler om medvirkning og det ble derfor naturlig for meg å starte alle intervjuene med å finne ut hva barnehagelærerne selv mener ligger i begrepet medvirkning. Informant 1 sier at medvirkning er viktig og riktig i barnehagen, og at man må være bevisst at medvirkning hele tiden følger oss. For at et barn skal ha muligheten til å medvirke er de voksne i barnehagen, som Johannesen & Sandvik (2009) skriver, nødt til å tørre å slippe kontrollen. Her handler det ikke om at vi skal la barna få bestemme alt og gi dem alt ansvar, men det handler om at de voksne ikke må være redde for å ta innover seg barnets uttrykk og kroppsspråk. I mine øyne er det også viktig å ikke være redd for at man ikke skal forstå hva barnet egentlig vil. Det handler i bunn og grunn om at vi må ta oss tiden til å bli godt nok kjent med hvert enkelt barn. Informant 2 sier at barna først og fremst må kjenne trygghet for å kunne medvirke, og det er her de voksne i barnehagen har en viktig jobb. Det er også viktig at dette ikke bare gjelder i oppstartsfasen men hele tiden, hver dag. Videre sier også informant 2 at medvirkning avhenger av at de ansatte tar ansvar for det enkelte barn og at alle barn skal føle seg verdifulle. Informant 3 sier at det er helt avgjørende at vi tar hensyn til hva hvert enkelt barn er interessert i.

Ut ifra det Bae (2012) sier om det gjensidige læringsforholdet så handler ikke det å la barna medvirke kun om at barna er helt avhengige av oss, det handler også om at vi voksne er avhengige av barna for å kunne utvikle oss, og ikke minst om vår dannelse i barnehagelæreryrket. Både informant 1 og informant 2 sier at medvirkning er noe som skjer hele tiden, og at det er noe man må være bevisst på. Dette er noe å tenke over, og å være bevisst på for alle som jobber med barn. Vi ser altså her at begrepet medvirkning er kommet

for å bli, og det er vår oppgave som ansatte i barnehagen å bruke begrepet som en del av den daglige praksisen.

I samtale med alle mine informanter ble begrepet trygghet løftet opp som en grunnleggende forutsetning for å medvirke. I Rammeplanen (2017) står det at barna skal medvirke tilpasset alder og forutsetninger. Dette er en viktig formulering som sier at medvirkning skal skje, også med de yngste barna. Også i Barnehageloven (2006) er dette presisert. Bae (2012) skriver også at medvirkning har rot i FN's barnekonvensjon og menneskerettighetene, og at det skal tilpasses alder og forutsetninger. Her har vi enda et bevis på at vi er lovpålagt medvirkning – også på småbarnsavdelingene.

Blant de yngste barna i barnehagen er det livsviktig at barna trives og er trygge i barnehagen. For å skape denne tryggheten må man skape gjensidig tillitt med både barnet, og foreldrene. Som Drugli (2017) sier så er vi voksne i barnehagen viktig både som trygg base og trygg havn for barnet. Informant 1 sier at det er helt avgjørende at vi har en god relasjon til barna og at vi kjenner dem godt. Om vi ikke klarer å få til dette vil barnet være utrygt og det vil ikke kunne medvirke i barnehagehverdagen. Også informant 3 understreker viktigheten av personalet lærer å kjenne hvert enkelt barn. På en småbarnsavdeling, og i større grupper enn barnet er vant til fra før, vil dette være en viktig utfordring som krever at de ansatte på småbarnsavdelingen vet hva de driver med, og som vet hva de små barna trenger. Informant 2 sier at det kan være hensiktsmessig å dele barnegruppa i mindre grupper. Her blir det automatisk tryggere for tilbakeholdne barn å medvirke, og dette vil etter hvert kunne gjøre barnet tryggere også i større barnegrupper. Dette handler om å være en del av et fellesskap, og å bli trygg på at man er en del av dette fellesskapet.

Informant 2 hadde en praksisfortelling som viser hvor viktig det er at de små barna er trygge. Praksisfortellingen *stellesituasjon* gir oss et godt eksempel på et barn som trenger at de voksne tar seg god tid til å få barnet trygt. Her var spesielt stellesituasjonen en utfordring for barnet og vi kan tydelig se hvor viktig dette med trygg base og trygg havn, som Drugli (2017) skriver om, er for barna. I denne praksisfortellingen brukte de ansatte i samarbeid med foreldrene tid på å la barnet bli trygt på andre voksne med kjente voksne i bakgrunnen. Dette er svært viktig for de yngste barna og fungerer som en god overgang til noe nytt. Som Leif Askland (2013) skriver så handler omsorg om å være trygg. I denne praksisfortellingen ser vi at barnet får erfare at også ansatte i barnehagen fungerer som omsorgspersoner. Denne praksisfortellingen viser oss at de voksne i barnehagen tar medvirkning på alvor. Her følger de voksne barnet og lar barnet selv få bli trygg i sitt eget tempo. Som Johannesen & Sandvik

(2009) skriver så er voksne hele tiden i en maktposisjon i forhold til barn. I denne praksisfortellingen var de voksne bevisst på dette maktforholdet og lot barnet få den tiden det trengte på å bli trygt på de voksne. Dette viser oss at de voksne har forståelse for tryggheten og hvor viktig den er.

Bae (2009) skriver at barn er aktører eller deltakere i sitt eget liv. Det vil derfor være helt avgjørende at de voksne tar hensyn til det utrygge barnet, og lar barnet få være hovedpersonen i sitt eget liv, nemlig å følge barnets uttryksmåter. Som nytt barn i barnehagen vil det være helt avgjørende at vi voksne ikke overkjører barnet da dette kan gjøre barnet utrygt og gjøre at barnet mistrives i barnehagen. Informant 2 sier at det vil være viktig å la barna få velge hvilke voksne de er trygge på, til en viss grad. Dette må de ansatte ta hensyn til både fordi barna er små, og fordi de skal få kunne bli hørt og respektert som deltagere i sitt eget liv.

Den andre praksisfortellingen, *deling av barnegruppa*, som informant 1 fortalte handler om å bekrefte barnet. Her ble barnegruppa delt i to og barn i mellomalder fikk ikke bli med de største barna. Her bekreftet den voksne at barnet ville være med, men at barnet ikke skulle få være med denne gangen. Denne bekreftelsen viser oss at den voksne forstår barnets uttrykk og intensjon, men at dette likevel ikke fører til at barnet får viljen sin. Denne forståelsen av medvirkning var ikke jeg bevisst på før jeg startet på denne oppgaven. Selv om det henger sammen med det å forstå de små barnas uttrykk og kroppsspråk ble det likevel et nytt perspektiv som jeg er veldig glad for at jeg fikk blikket opp for. Denne praksisfortellingen er et godt eksempel på dette da barnet ikke brukte verbalspråk for å vise hva det ville. Den voksne bekreftet likevel barnet noe som igjen gir en bekreftelse på at barnet blir forstått. Som Bae (1996) skriver så gir bekreftelse barnet en forståelse for at den voksne forstår noe som er med på å skape trygghet. Det er også med på at barnet får følelsen av at min stemme teller og som gjør at barnet også senere vil gi uttrykk for sine synspunkter og behov. Den voksne forsterker også barnets uttrykk fordi den voksne setter ord på barnets uttrykk og intensjon samtidig som at den voksne forklarer hvorfor barnet ikke kunne bli med. Dette er med på at barnet hele tiden er med på å medvirke i barnehagehverdagen.

5.2 Kroppslig- og non-verbal kommunikasjon

Nettopp dette å forstå de små barna krever at de voksne er påkoblet både fysisk og psykisk. I Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2017) står det at også de yngste barna har skal kunne gi uttrykk for sine synspunkter, og at det her er de ansatte sitt ansvar å sørge

for at uttrykkene og synspunktene blir tatt på alvor, og fulgt opp. Skal vi kunne forstå de yngste barna er vi som voksne helt avhengige av å ta oss tid til å forstå hvert enkelt barn, som igjen avhenger av at vi kjenner barnet godt. Dette krever ikke bare at vi er påkoblet, men også at vi har et brennende ønske om å gjøre det beste for barnet i barnehagen og å ville forstå barnet. For at de yngste barna skal kunne ytre seg og bli forstått må det gå gjennom en annen person og dens forståelse av barnets uttrykk. Med utgangspunkt i dette vil det i mine øyne å kunne snakke om å diskutere barns uttrykksmåter være en viktig del av arbeidet på en småbarnsavdeling.

Jeg spurte alle mine informanter om hvordan de deler sin forståelse og kompetanse av barn og barndom med resten av barnegruppa. Her svarte informant 1 at de deler sin forståelse ved avdelingsmøter og personalmøter. De har alltid praksisfortellinger med på møtene som pedagogisk leder forbereder teori til. Informant 1 sier at dette er med på å heve personalets kompetanse på ulike områder og at den pedagogiske forståelsen blir sikret. Informant 2 sier at også de bruker møter til å reflektere sammen og dele kunnskap. Det handler om kvalitetssikring mye av det vi driver med på møter. I hverdagen vil det være viktig å gå foran som en god rollemodell. Som Jansen (2013) skriver så har andelen barn under tre år økt og det blir derfor enda mer viktig at de ansatte i barnehagen har kunnskap om de yngste barna og ikke minst om medvirkning. Informant 3 at det viktigste man gjør er å diskutere innad i personalet. Dette er med på å sikre en felles forståelse, og bidrar til at teamet jobber mot et felles mål.

Som Bae (1996) skriver så er det viktig at vi bekrefter det barnet uttrykker. Dette er med på å skape en gjensidig forståelse samtidig som at vi voksne kan benevne det slik at barnet senere kan sette ord på uttrykk, følelser og behov. Informant 3 sier at vi som voksne må ta tak i barnas uttrykk og behov for så å sette ord på dem. Dette er med på å forsterke barnets språkutvikling. For å gjøre dette er det viktig at de voksne i barnehagen er stand til å ta innover seg barnets uttrykk. Johannesen & Sandvik (2009) skriver om dette med at vi aldri helt sikkert kan vite hva et barn uttrykker. Jeg tenker at det likevel er viktig å prøve og at man må sette ord på det man tror likevel. Her handler det mest om at man tar seg tid og at man har et brennende ønske om å vite hva barnets intensjon er. For å sikre at alle i personalgruppa ser viktigheten av dette og at de tar seg tid til det er det viktig at man som pedagogisk leder og barnehagelærer går foran som et godt eksempel, og en god rollemodell. Dette understreker informant 2.

Informant 3 sier at det at de yngste barna ofte har lite verbalt språk er en av de største utfordringene. Her ser vi hvor viktig det er å bruke god tid på å bli kjent med hvert enkelt barn slik at vi kan forstå de kroppslige uttrykkene til barnet, non-verbalt språk, mimikk og ikke minst blikk. Det er på denne måten barnet kan fortelle oss hva det vil og det er derfor viktig å øve seg på å bli god til å forstå. Jeg tenker også her at det handler om å *ville* forstå, og at dette burde være en grunnleggende egenskap for å jobbe på småbarnsavdeling, men også i barnehage generelt. Informant 2 sier at medvirkning først og fremst handler om at vi som ansatte har ansvar for det enkelte barn. Vi må her vise at vi ser dem og vi må få dem til å føle seg verdifulle. Dette mener jeg understreker viktigheten av voksenrollen i barnehagen fordi vi er nødt til å vise at vi ser det enkelte barnet. Jansen (2013) skriver om at barns deltakelse ofte er knyttet til de barna som snakker mye og som er lett å legge merke til, og som også selv krever å bli lagt merke til. Videre skriver hun at det er ulikt hvordan barn deltar og hvordan vi som voksne forstår deltakelse. Dette vil være en viktig del av arbeidet med medvirkning i barnehagen.

5.3 Betydningen av det fysiske miljøet for barnas medvirkning

Jeg stilte et spørsmål i intervjuguiden der jeg ville vite informantenes tanker om hvordan personalet kan gi de yngste barna muligheten til å medvirke i barnehagehverdagen. Her sier informant 1 at vi voksne må tilby barna ulike leker og aktiviteter for å bli best mulig kjent med barnet. Dette for å få en forståelse for hva barnet liker. Her tenker jeg at det handler om å tilby barnet lekmaterialer som er med på å gjøre dem trygge på miljøet og på deg som voksen. Det fysiske miljøet spiller en stor rolle når det kommer til medvirkning og de yngste barna i barnehagen. Som Röthle (2007) skriver så er det viktig at det fysiske miljøet er tilpasset barnets alder. Her handler det om at barna skal kunne få tak i leker selv uten hjelp av voksne. Det er også viktig at miljøet har god plass til å tumle på da dette er et viktig særpreg på toddlerkulturen som Løkken (2012) skriver om. Toddlerkroppen er i stadig bevegelse og utforsking, og det er derfor viktig med nok gulvplass. En annen viktig faktor med god gulvplass er at toddlerkroppen ikke er helt stødig.

Informant 2 sier at det viktigste med det fysiske miljøet er at man har nok plass og at man skjærer leken. Her mener jeg det er viktig å gjøre det beste ut ifra det lokalet og den plassen man har. Det vil være positivt å ha romdelere eller reoler som gjør at ulik lek kan foregå på ulike steder i rommet. Dette gjør det forutsigbart og trygt for de yngste barna samtidig som de

får utforske og prøve ut lekene. Röhle (2007) nevner også at det er viktig å kunne forandre på rommet. Dette bidrar til ny eksperimentering for barna. Dette nevner også informant 2. Selv har jeg erfart at de yngste barna i barnehagen må kunne ha tilgang til for eksempel leker og bøker for å kunne medvirke i hverdagen. På en småbarnsavdeling vil det være fornuftig med et begrenset utvalg slik at barna kan holde oversikt over hvilke leker som finnes. Det vil også være hensiktsmessig å sortere dem i kasser så barna har enda bedre oversikt. Det fysiske miljøet og lekemateriell har mye å si for barnas lek og ikke minst uttryksmåter. De voksne i samarbeid med det fysiske miljøet er med på å la barna kunne uttrykke seg og få forståelse for hva barnet vil uttrykke.

Både Thorbergson (2007) og Röhle (2007) skriver at man på en småbarnsavdeling må bruke ulike materialer og utstyr. Her kan man for eksempel tenke på gjenbruk og på at ting ikke trenger å ha en definert egenskap. Dette er med på å bidra til at barna får eksperimentere og undersøke materialer og utstyr for seg selv men også i samspill med andre barn og voksne. Her er det viktig at den voksne ikke definerer hva materialet er og hvilke funksjoner og egenskaper det har da dette kan hemme barnets utforskning og utprøving med materialet. Informant 3 sier at barn krever rom, utstyr og sammenhengende lek for å kunne få mulighet til lek og medvirkning. Her må vi voksne planlegge og sette av tid slik at barna får god tid til å leke. For at leken skal kunne skje spontant og ikke minst uavbrutt er det viktig at barna selv kan finne materialer og leker, skriver Röhle (2007). Her er det som jeg tidligere har nevnt viktig å sortere lekene og ha dem på lik plass slik at barna ikke trenger å bruke tiden på å lete. Informant 2 sier at det på en småbarnsavdeling er viktig med hvile da dette har mye å si for de yngste barna. Det vil her være relevant å ha madrasser på gulvet der barna kan sitte på fanget til en voksen med en bok eller å legge seg ned litt. Det er også i denne sammenhengen viktig med de voksne som en trygg havn, og trygg base som Drugli (2017) skriver om.

6 Avslutning og konklusjon

Målet med denne oppgaven er å belyse viktigheten av medvirkning. For å få til dette var jeg interessert i å finne ut hva barnehagelærere mener ligger i begrepet medvirkning. Alle mine informanter var enige om at medvirkning handler i all hovedsak om oss voksne. Hvordan vi velger å lytte til dem, tolke dem og handle ut ifra deres kroppslige uttrykk, ansiktsuttrykk, kroppsspråk og blikk. Alt dette spiller en viktig rolle for at de yngste barna i barnehagen skal ha mulighet til å medvirke. En annen viktig faktor er at barna er trygge. Dette er helt

avgjørende for at vi skal bli kjent med deres uttrykk og for at de skal fungere i barnehagen. Som jeg skrev i teoridelen så står det både i Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2017) og i Barnehageloven (2006) at alle barn tilpasset alder og forutsetninger skal kunne medvirke. Her handler det om at barna er trygge, både på personalet og tilværelsen i barnehagen, og at barna blir tatt på alvor. Jeg vil her igjen nevne viktigheten av human beings fremfor human becomings. De voksne i barnehagen må ta seg god tid til å bli kjent med hvert enkelt barn da dette legger grunnlaget for at medvirkning skal kunne skje. Medvirkning handler om at man skal kunne være en del av et felleskap, men også at stemmen sin skal bli hørt. Dette legger et press på at det er de voksne i barnehagen som har et stort ansvar når det kommer til barns medvirkning. Gir de voksne barnet muligheten? Tror de voksne at barnet i det hele tatt kan medvirke? Dette er viktige spørsmål som man som pedagogisk leder og barnehagelærer må ta stilling til. Alle i personalgruppa må ha en felles forståelse og et felles mål om at de yngste barna skal medvirke.

Jeg ville også finne ut hvordan barna kunne medvirke i barnehagehverdagen. Også her handler det mye om de voksne og at de voksne faktisk *vil* forstå barnets uttrykk. Det er også slik at det ikke kun er de voksne som må være tilstede for at barna skal kunne medvirke. Det fysiske miljøet spiller også en viktig rolle. Her handler det om å bruke materialer og møbler som er tilpasset de små, og å hele tiden ha i tankene at rommet er til for barna. Vi må kunne tilby barna både lek og avslapning fordi det er to viktige deler av et lite barns liv.

Konklusjonen jeg nå er kommet frem til er at de voksne i barnehagen har en sentral rolle i om de yngste barna skal kunne medvirke eller ikke. Barnehagelærerne som jeg har intervjuet er alle enige om at medvirkning er noe som er viktig i barnehagen, og at det er noe som alltid følger oss. De voksne i barnehagen har valg når det kommer til om et lite barn skal kunne medvirke eller ikke. De kan velge å overse barnets uttrykk eller velge å handle ut ifra det. Hva den voksne velger å gjøre danner grunnlaget for om barnet kan påvirke sin egen hverdag. Når det kommer til hvordan barnehagelærerne jobber med medvirkning blant de yngste så handler det her om å se hvert enkelt barn og at hvert barn skal føle seg verdifullt og trygt i barnehagen. De ansatte må lytte, handle og følge opp deres uttrykk. Dette vil skape trygge barn som ikke er redd for å uttrykke seg. Vi må ta oss tid til å forstå hva det lille barnet ønsker å fortelle oss!

7 Referanseliste

- Askland, L. (2011). *Kontakt med barn : Innføring i førskolelærerens arbeid på grunnlag av observasjon* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Bae, B. (1996). *Det interessante i det alminnelige : En artikkelsamling*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Bae, B. (2009) *Kapittel 1: Å se barn som subjekter*. I Mørreaunet, S., Glaser, V., Lillemyr, O-F & Moen, K. I *Inspirasjon og kvalitet i praksis : Med hjerte for barnehagefeltet*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Bae, B. (2012). Barns medvirkning i et relasjonelt perspektiv. I B. Bae (red.) *Medvirkning i barnehagen. Potensialer i det uforutsette*. Bergen: Fagbokforl.
- Barnehageloven. (2006). *Lov om barnehager*. (LOV-1995-05-05-19). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Drugli, M. (2017). *Liten i barnehagen* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Jansen, K. (2013). *På sporet av medvirkning og læring : De yngste barna og spenningsfeltet mellom det planlagte og det spontane*. Bergen: Fagbokforl.
- Johannesen, N., & Sandvik, N. (2009). *Små barn og medvirkning : Noen perspektiver*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. utg.) Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larsen, A. (2016). *En enklere metode : Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforl.
- Løkken, G. (2012). *Toddlerkultur*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. (2017). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Röthle, M. (2007). *Småbarnspedagogikk. Fenomenologiske og etiske tilnærminger*. Cappelen Akademisk forlag.
- Sandvik, N. (2007). *De yngste barnas medvirkning i barnehagen*. Norsk senter for barnehageforskning. S. 27-43. Hentet fra:

<https://www.ntnu.no/documents/1272099285/1272487294/sandvik2.pdf/141252af-5624-41ca-b15b-b224b1c9a29b>

Thorbergsen, E. (2007). *Barnhagens rom : - nye muligheter*. Oslo: Pedagogisk forum.

8 Vedlegg

Vedlegg 1: intervjuguide

1. Hvilke tanker har du om temaet medvirkning?
2. Hvordan kan de yngste barna påvirke sin barnehagehverdag?
3. Hvordan kan personalet gi de yngste barna muligheter til å medvirke i barnehagehverdagen?
4. Hvordan deler du, som pedagogisk leder, din forståelse og kompetanse av barn og barndom med resten av personalgruppa?
5. Hvilke utfordringen møter du når det kommer til de yngste barna og deres rett til medvirkning?
6. Hvordan tenker du det fysiske miljøet er med på å påvirke barnets mulighet til medvirkning?

Vedlegg 2: informasjonsskriv

Hei!

Vil du være en del av min bacheloroppgave? Denne oppgaven skal handle om medvirkning og hvordan det jobbes med de yngste barnas mulighet til å medvirke. Jeg er takknemlig for at du vil bidra da dine tanker vil være viktige for meg i min skriving. Målet med denne bacheloroppgaven er å finne ut hva barnehagelærere mener ligger i begrepet medvirkning og hvordan dette blir praktisert. Dette gir meg problemstillingen min som er:

Hva mener barnehagelærere ligger i begrepet medvirkning, og hvordan jobbes det med medvirkning blant de yngste barna i barnehagen?

Mine veiledere Ulla-Brit Ertsås og Jon Olaf Berg. Det vil ikke bli tatt lydopptak da dette ikke lenger er tillatt. Jeg vil derfor skrive på PC under intervjuet, og etter jeg har renskrevet det som blir sagt vil jeg sende teksten tilbake til deg som informant. Dette for å validere teksten. Dokumentet vil ikke inneholde navn på hverken deg som informant eller barnehagen, og det vil heller ikke den ferdige bacheloroppgaven. All informasjon vil bli behandlet konfidensielt.

Bacheloroppgaven skal være ferdig 3. mai 2019. Det er frivillig å delta, og du kan trekke deg når du måtte ønske, når som helst.

Intervjuet vil ta ca. 1 time, og jeg håper dette lar seg gjennomføre til tross for hektiske barnehagehverdager. Jeg ser frem til å intervju deg, og er svært takknemlig for at du har sagt deg villig til å delta!

Frida Moldal